

BEST PRACTICES LEVEN LANG LEREN DOOR MARK DECKERS

INCL. SPELUITLEG

RIJNBINK
GROEP

OVER MARTIN, WISKUNDEBIJLES VIA YOUTUBE, HOGLERAREN DIE ROCKSTER WORDEN EN OVER VOLKSVERHEFFING 2.0

WIJ LEREN ONS SUF!

Van wie heeft u het meest geleerd?

Tja, wat is het antwoord op die vraag voor u? Want we leren nogal wat. Sterker zelfs: Wij leren ons suf! Vanaf ons tweede levensjaar gaan we naar de peuterspeelzaal, vanaf onze vierde naar de basisschool en vanaf ons twaalfde naar het voortgezet onderwijs.

En na het voortgezet onderwijs doen we een MBO-, HBO- of universitaire studie. Met een beetje mazzel zijn we rond ons twintigste klaar. Klaar? Eenmaal aan het werk volgen we de ene cursus na de andere! Nooit komen wij uit die studiebankjes.

Maar waar leren wij de belangrijkste dingen van het leven? Om met mezelf te beginnen: ik heb de belangrijkste dingen niet op school geleerd. En ik denk dat dat voor velen van u geldt.

Het belangrijkste dat ik geleerd heb, heeft te maken met het volgende verhaal. Ik was 14 jaar toen ik mijn eerste spiegelreflexcamera kocht. Gewoon nog met rolletjes. Een jaar later richtte ik mijn eigen donkere kamer in.

Hoewel ik altijd amateur ben gebleven, is die stap in mijn leven één van de belangrijkste geweest in mijn persoonlijke ontwikkeling. Het leerde mij naar de wereld kijken en het leerde mij dat verandering van perspectief nieuwe werkelijkheden oplevert. Een vaardigheid die ik nog elke dag gebruik.

In dat proces was mijn neef Martin, die een jaar of vijf ouder was dan ik, mijn gids. Ik mocht oefenen in zijn donkere kamer. Hij hielp mij met de techniek en liet mij meekijken met wat hij aan het doen was.

Martin was mijn docent.

En ik weet zeker: u kunt mij net zo'n verhaal vertellen. Het belangrijkste van ons leven leren wij niet op school.

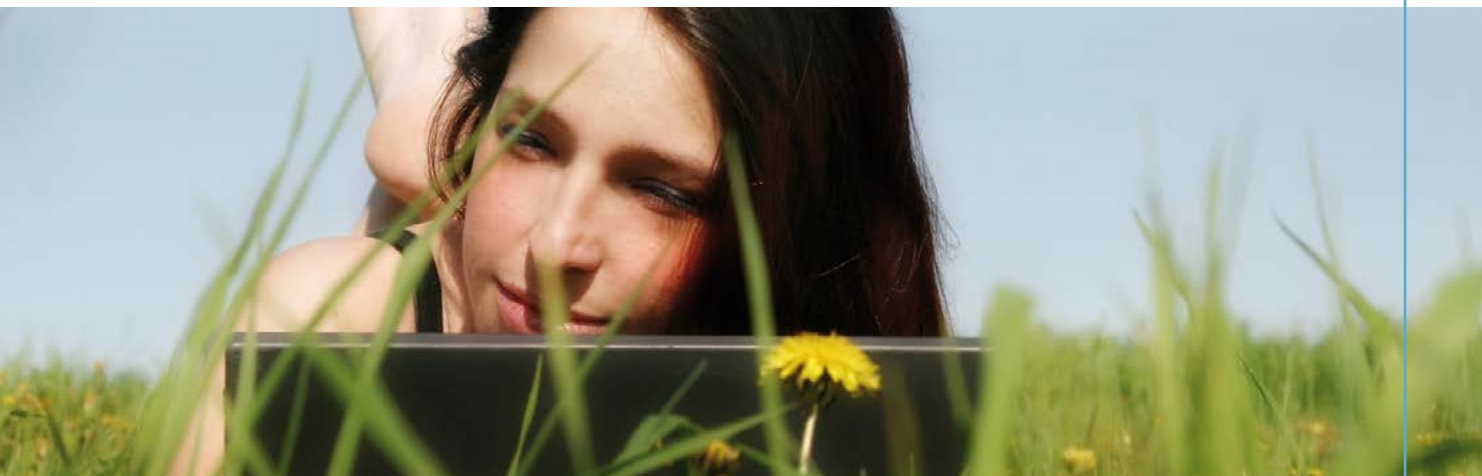
WISKUNDEBIJLES VIA YOUTUBE

Het fenomeen dat ik hiervoor beschrijf, noemen we informeel leren. Daarnaast kennen we ook non-formeel leren: via educatieve activiteiten die zich buiten het officiële onderwijssysteem afspelen. Kortom, er zijn veel meer plekken waar je iets kunt leren dan alleen in de harde schoolbankjes van het formele leren. Dat wist u natuurlijk allang. Want de Bibliotheek is zo'n plek. Het is zelfs één van de redenen waarom bibliotheken zijn opgericht: Volksverheffing. Die rol vulden bibliotheken decennialang in met een massieve collectie en het uitlenen van boeken. Maar de wereld is flink veranderd. Mijn dochters lenen geen uittrekselboeken meer uit de Bibliotheek en wiskundebijles krijgen ze via filmpjes op Youtube. "Werkt prima en is beter dan mijn docent", zeggen ze.

Volksverheffing 2.0

Mensen leren meer dan ooit. Kennis is dé cruciale productiefactor geworden. Zelfontplooiing en nadenken over wat je wilt bereiken in je leven zijn gemeengoed geworden. Maar we zien ook de keerzijde daarvan. Aan de onderkant van de samenleving dreigt een groep af te haken als het gaat om basisvaardigheden zoals lezen en schrijven. En legio ouderen kunnen niet goed omgaan met digitale ontwikkelingen. Volksverheffing 2.0 gaat over een Leven Lang Leren, over ontplooiing, employability, sociale betrokkenheid, actief burgerschap en zelfredzaamheid. Bibliotheken die aan de slag gaan met 'Leven Lang Leren' doen dat in de regel omdat ze individuen of groepen de mogelijkheid willen bieden zich overal (in stad of regio) blijvend te ontwikkelen op deze belangrijke en actuele maatschappelijke thema's.

In Gelderland ondersteunt de Rijnbrink Groep een flink aantal bibliotheken bij dat proces. Het gaat om een hele pragmatische inzet: hoe kunnen we bibliotheken helpen bij de concrete invulling van 'Leven Lang Leren'?

VIJF OBSERVATIES

In Overijssel wordt in netwerkverband aan de thema's Werkplaats en Ontmoetingsplaats gewerkt. Ook daar ondersteunt de Rijnbrink Groep. De tijd leek rijp om ook eens breder te kijken en een aantal goede externe voorbeelden van buitenschools leren te onderzoeken.

Hoogleraren die rocksterren worden en andere initiatieven

Het onderzoek gaat over tien voorbeelden. Tien uit een veel langere lijst van mogelijkheden. Maar deze tien geven samen een mooi gevarieerd beeld van de verschillende typen best practices. Zo woonde ik een brainstorm bij van Gave Dingen Doen en zag de onderstroom van de nieuwe economie. Ik volgde een lezing van Brandstof en zag dat filosofie entertainment is geworden. Van Coursera leerde ik dat je complete universitaire studies kunt doen via internet. Kijkend naar een cursus van de Universiteit van Nederland ontdekte ik dat hoogleraren rocksterren zijn geworden. Van Skillshare en GoogleHelpouts leerde ik dat grote groepen zich via internet hebben georganiseerd en van ETV.nl leerde ik hoe 'blended learning' goed kan werken.

De mooiste ontwikkelingen waren misschien wel Leeszaal Rotterdam West, Tradeschool Rotterdam en Gêf 't Dûr. Stuk voor stuk burgerinitiatieven die de verborgen overvloed aan kennis, kunde en betrokkenheid laten zien.

Via de website van de Rijnbrink Groep kunt u al mijn verslagen nog eens nalezen.

Uiteindelijk hield ik vijf observaties over, waarvan ik denk dat ze voor bibliotheken relevant zijn als het gaat om hedendaags non-formeel leren.

» *Burgers en professionals ontmoeten elkaar*

Er is een verborgen overvloed in onze samenleving. Burgers kunnen veel meer dan wij denken en in de komende jaren zal die kracht in onze participatiesamenleving steeds vaker worden ingeschakeld. Burgers krijgen een volwaardige plek naast professionals bij de aanpak van maatschappelijke thema's. Leeszaal Rotterdam West is hiervoor een laboratorium in het hart van de samenleving.

» *Leren wordt beleven*

Leren mag een belevenis zijn. De Universiteit van Nederland en Brandstof zijn daar goede voorbeelden van. Een cursus 'Economie' heet bij de Universiteit van Nederland: 'Waarom wordt mijn huis minder waard?' Zelfs de titel is marketing geworden. De collegezaal is een discotheek, de colleges duren vijftien minuten en worden gegeven door welbespraakte en goed geklede docenten. Leren wordt een avond uit en de universiteit wordt een concurrent van het theater.

» *Alles is online*

Op YouTube kun je alles leren: van gitaar spelen tot bommen maken. YouTube is de wereldwijde hogeschool geworden.

Maar naast YouTube zijn er nog tal van andere initiatieven. Elk onderwerp wordt op internet uitgelegd, vaak beter dan een gemiddelde docent dat kan.

Rondom onderwerpen worden soms digitale studiegroepen en communities geformeerd.

» *Het kan zonder instituten*

Zoals gezegd: de maatschappij kan zich steeds vaker zelf organiseren. En dat betekent dat burgers kunnen besluiten zonder de instituten te werken. Voor veel maatschappelijke instellingen betekent dit dat zij zich moeten heroriënteren op hun meerwaarde. Een nieuw contract met de samenleving is nodig, met een andere rolverdeling tussen instituut en burgers. Instellingen die dit niet voor elkaar krijgen, zullen verdwijnen.

» *Alles draait om ondernemerschap*

Als het bestaan van een instituut zoals de Bibliotheek niet langer vanzelfsprekend is, zal meer dan ooit bewezen moeten worden waarin de waarde van dat instituut schuilt. Die waarde wordt gecreëerd met ondernemerschap. Waarom werkt in Groningen de Volksuniversiteit? Waarom wordt Brandstof een succes? Hoe lukt het Rotterdam Leeszaal West om burgers enthousiast te krijgen?

Een cruciaal deel van het antwoord is telkens: omdat er slimme mensen zijn met ondernemerschap. Mensen die het lukt om de juiste verbindingen aan te gaan; die de juiste samenwerkingspartners weten te binden; die de juiste snaar weten te raken bij hun marketingactiviteiten. En wie dat alles kan, beschikt niet alleen over een scherpe visie op waar hij of zij naar toe wil in de toekomst, maar is ook in staat pragmatisch en flexibel in te springen op kansen. U kunt de juiste activiteiten hebben, u kunt het mooiste gebouw hebben, maar het is dit ondernemerschap dat maakt dat het ook echt gaat leven.

Een Leven Lang Leren doet een veel zwaarder beroep op dat ondernemerschap dan de 'klassieke uitleenbibliotheek'.

“Burgers krijgen een volwaardige plek naast professionals bij de aanpak van maatschappelijke thema’s.”

DRIE RADERTJES ALS BOUWDOOS VOOR EEN LEVEN LANG LEREN

*“Maak van uw Bibliotheek de
meest aantrekkelijke publieke
ruimte voor andere partijen
en zet uzelf daarmee in de
etalage.”*

Vanuit die vijf observaties kom ik tot drie onderdelen die bibliotheken kunnen gebruiken als de bouwstenen voor beleid rond een Leven Lang Leren.

Het gaat dan om

- 1) Samenwerking
- 2) Software
- 3) Hardware

• **Samenwerking: Bibliotheekdirecteur als artistiek leider voor een Leven Lang Leren**

Alles draait om het maken van verbindingen. Verbindingen met andere instellingen en verbindingen met burgers in de samenleving. De Bibliotheek is een aantrekkelijke fysieke plaats in de publieke ruimte. Betaald met gemeenschapsgeld. Die ruimte kan worden teruggegeven aan de samenleving. En daarmee wordt de Bibliotheekdirecteur een artistiek leider. Aan hem of haar de taak om op dat lokale podium van een Leven Lang Leren de juiste partijen te programmeren. Hier zullen bibliotheken al hun ondernemerschap voor nodig hebben.

Bibliotheken zullen daarbij steeds vaker samenwerken met een mix van professionele instellingen en burgers. En bij burgers mag u dan ook direct denken aan het activeren van het eigen ledenbestand rond thema's.

• **Software: Activiteiten als core business voor de toekomst**

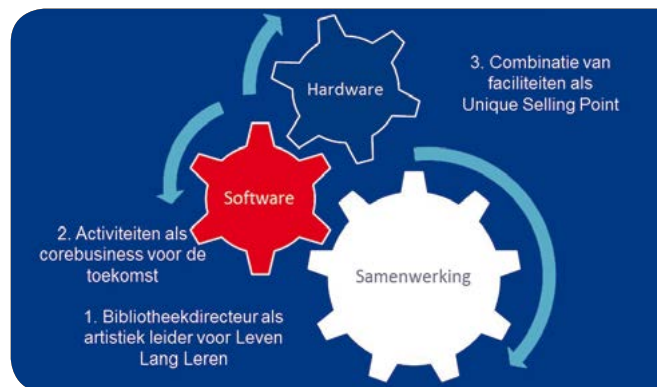
Leren doen we steeds minder uit een (les) boekje. Een deel van het leren verplaatst zich naar internet en een ander deel van het leren wordt veel meer een belevenis. Volksverheffing 2.0 zal zich dan ook via die twee lijnen voltrekken: leren via internet én leren als belevenis. De Bibliotheek kan de publieke ruimte zijn waar die belevenis gestalte krijgt. Een publieke ruimte met tal van activiteiten rond een Leven Lang Leren: lezingen, debatten, studiekringen, brainstorms, burgerinitiatieven en ga zo maar door. Veel meer dus dan een lezing. Activiteiten konden wel eens de core business worden.

• **Hardware: Faciliteiten als unique selling point**

Als activiteiten core business worden, gaat een Bibliotheek er anders uitzien. Dan hebben we meer nodig dan een lezingenzaaltje. Tijdens een lezing in een Bibliotheek zat ik eens tussen de snel opzij geschoven boekenkasten. Ik probeerde te luisteren naar het onvoldoende versterkte geluid van een spreker, die ook nog eens minder goed was dan verwacht.

Ondertussen was de bibliothecaris bezig met het klaarzetten van de kopjes voor de pauze, waardoor ik nog minder verstond. De koffie was vervolgens niet te drinken omdat de betreffende bibliothecaris niet gewend was met het 'grote koffieapparaat' om te gaan. In sommige bibliotheken is een lezing eerder een bezoeking dan een belevenis.

Wie van leren een belevenis wil maken, doet er goed aan te investeren in faciliteiten: instructieruimtes, een sfeer volle zaal met goede faciliteiten voor lezingen, streaming internet voor thuisblijvers of andere bibliotheken, stemkastjes voor interactie, kleine studioruimtes met montagemogelijkheden en ga zo maar door.

Maak van uw Bibliotheek de meest aantrekkelijke publieke ruimte voor andere partijen en zet uzelf daarmee in de etalage. Als u het meest aantrekkelijke podium bent, komen de partijen sneller naar u toe.

Overigens: onder faciliteiten mag u ook gewoon de collectie blijven scharen. De bibliothecarissen die dit verhaal lezen, slaken bij deze zin uiteraard een zucht van verlichting. Jawel, de collectie blijft van belang, maar ook hiervoor geldt dat veel meer ondernemerschap nodig is: specifieke collecties (denk aan taalpunten), burgercollecties, meer digitale collecties en themacollecties voor doelgroepen. En last but not least: de inzet van de specifieke kennis en kunde van mensen die immers ook onderdeel is van de collectie. Daarbij gaat het zowel om een vernieuwende rol voor bibliotheekmedewerkers rondom allerlei leeractiviteiten, als om de directe betrokkenheid van burgers. Deze inzet van menskracht is een belangrijke bron van inspiratie die tot nieuwe en onverwachte verbindingen kan leiden.

ADVERTENTIESPEL

Deze drie radertjes: samenwerking, activiteiten en faciliteiten horen bij elkaar. Het begint met ondernemerschap en samenwerking met burgers en instellingen. Om vervolgens tot activiteiten te kunnen komen die goed ondersteund worden met allerlei faciliteiten. In de komende jaren zullen Bibliotheek-directeuren en -medewerkers steeds vaker met die drie factoren hun werk invullen. Daarbij zullen we steeds vaker bijzondere combinaties gaan maken van samenwerkingspartijen, activiteiten en faciliteiten. Onverwachte combinaties kunnen een belevenis zijn, waardoor ze meer aandacht krijgen in de (lokale) samenleving. Om die ongewone combinaties te stimuleren, is dit onderzoekverslag gelardeerd met een hedendaagse versie van het advertentiespel. Velen zullen dit spel nog van vroeger kennen. Met dit spel willen wij u uitdagen om nieuwe wegen te bewandelen bij de invulling van een Leven Lang Leren in uw Bibliotheek.

Het spel bevat drie soorten kaarten: koppen (blauw), middenstukken (rood) en staart en (turquoise). Deze drie stapels liggen omgekeerd klaar op tafel. Om de beurt draaien de spelers een kaart om en lezen hardop wat er op staat. Eerst een kopkaart, dan een middenstuk en tenslotte een staart. Dat geeft vanzelfsprekend de meest vreemde, verfrissende en buiten de standaard ideeën.

Een voorbeeld: "Een debatavond over het wel of niet slaan van kinderen, uitgezonden door de lokale omroep, met een tof Boekstartkoffertje".

IEDEREEN ZIJN EIGEN 'MARTIN'

De belangrijkste dingen van het leven leren we niet op school en niet op de conventionele manier. Martin was mijn docent toen ik leerde fotograferen. En fotograferen was voor mij een nieuwe manier om naar de wereld te kijken. Ik denk niet dat Martin ooit heeft geweten dat hij die rol voor mij had. En vaak kun je dat ook pas achteraf zeggen.

Toch wens ik iedereen een 'Martin' toe. Binnen een 'Leven Lang Leren' gaat het erom dit soort verbindingen in de samenleving tot stand te brengen. Tussen burgers onderling en tussen burgers en instellingen. Als die verbinding is gelegd, volgt de rest vanzelf en gaat kennis stromen. Daarmee wordt volkverheffing 2.0 ook echt 2.0. Daar wens ik u allen veel succes bij.

Mark Deckers

DANK

Dit onderzoek is tot stand gekomen met hulp van velen. Ik dank Bart van Bergen en Joyce Sternheim voor hun sturing binnen het onderzoek, Stephan de Vilder voor de vele initiatieven die hij aandroeg, Gerard Kocx, Anja Kaashoek en Sjaak Driessen voor hun vertaling van theorie naar praktijk, Marjolein Pruim voor het meedenken bij de vormgeving van het onderzoek en het advertentiespel en Laurens Knoop, Maurice Specht, Martien de Vries, Anne-Lies Schrijver, Lisette Verploegen, Joop Verbeeten, Nienke Binnendijk en Gijs van Bilsen voor hun informatie over hun initiatieven.

Links en verslagen

De links naar alle onderzochte initiatieven en de artikelen die daarover zijn geschreven zijn te vinden op:
rijnbrinkgroep.nl/levenlangleren

Postadres

Rijnbrink Groep
Postbus 9052
6800 GR Arnhem
info@rijnbrinkgroep.nl

locatie Nijverdal

Van Alphenstraat 11
7442 TW Nijverdal
T 0548 63 45 00

Bezoekadres locatie Arnhem

Zeelandsingel 40
6845 BH Arnhem
T 026 386 09 11

Mark Deckers

Strategisch adviseur
mark.deckers@rijnbrinkgroep.nl
M 06 22 55 2937

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door:

Deze uitgave is met zorg samengesteld. Er kunnen aan de inhoud van het boekje geen rechten worden ontleend. Niets uit dit boekje mag zonder toestemming van Rijnbrink Groep worden overgenomen.

Vormgeving en productie

www.freshfocus.nl

provincie
Gelderland

Gelders
Bibliotheeknetwerk